

3. Демченко І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика: навч.-метод. посіб. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2014. 160с.
4. Демченко І. Підготовка вчителя до роботи в інклюзивній початковій школі: монографія. Умань, 2015. 500с.
5. Тодосієнко Н., Барановська І. Формування мистецької компетентності дітей як необхідна складова професійної підготовки майбутніх учителів, *SJ-TMAE Theory and Methodology of Arts Education*, вип. 32, с. 115–124, 2024.
5. Хіля А. Виховання у дітей з функціональними обмеженнями ціннісного ставлення до життя засобами арт-терапії : дис.... канд. пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2017. 339с.
7. Чупахіна С. Формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні молодших школярів з ускладненням процесів розвитку і соціалізації: монографія. Івано-Франківськ, 2020. 402 с.
8. Gajdzica Z. Red. Wspólne i swoiste zagadnienia edukacji i rehabilitacji osób z upośledzeniem umysłowym. - 2008; Opis fizyczny: 168 s.

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ З СІМЕЙ ВПО У НОВИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Еліза Горкушова, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: М.О. Давидюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і освітнього менеджменту,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

SOCIAL INTEGRATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS FROM IDP FAMILIES IN NEW TERRITORIAL COMMUNITIES

Eliza Horkushova, bachelor's student

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті визначені найбільш поширені соціально-психологічні проблеми, з якими стикаються діти з особливими потребами, котрі мають статус внутрішньо переміщених осіб, в адаптації до життя у нових територіальних громадах. Автор акцентує необхідність створення системи соціально-психологічної та реабілітаційно-культурної підтримки таких дітей на основі активної залученості усіх державних інституцій – закладів освіти, органів місцевого самоврядування, соціальних служб та громадських організацій, медичних установ і реабілітаційних та інклюзивно-ресурсних центрів.

Ключові слова: діти з особливими потребами, внутрішньо переміщені особи, адаптація, інтеграція, інклюзивне дозвілля

Annotation. The article identifies the most common socio-psychological problems faced by children with special needs who have the status of internally displaced persons in adaptation to life in new territorial communities. The author emphasizes the need to create a system of socio-psychological and rehabilitation and cultural support of such children on the basis of active involvement of all state institutions-educational institutions, local self-government bodies, social services and public organizations, medical institutions and rehabilitation and inclusive-resource centers.

Keywords: children with special needs, internally displaced persons, adaptation, integration, inclusive leisure

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України у лютому 2022 року спричинило потужні міграційні процеси – як в середині країни, так і за її межі. Величезна кількість людей вимушені були змінити місце свого проживання, рятуючись від воєнних дій. Люди, які перемістилися у межах країни в інші, відносно безпечні регіони, отримали статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Серед цих людей дуже багато дітей з особливими потребами, котрі зазнали травматичного впливу трагічних подій, свідками яких вони мимовільно стали. Для цих дітей потрібна специфічна психологічна, соціальна, медична, правова, педагогічна підтримка – як з боку держави загалом, так і з боку окремих державних інституцій – школи, соціальних служб, медичних установ, реабілітаційних та інклюзивно-ресурсних центрів, органів правопорядку, церкви, культурних осередків, органів місцевого самоврядування.

З огляду на ситуацію висока відповідальність покладається на ті територіальні громади, які стають приймаючими для ВПО: діти з сімей ВПО, зокрема діти з особливими потребами, котрі пережили досвід втрати рідної домівки і звичного способу життя, були свідками насильства і вбивств, стають найбільш уразливою категорією осіб, які надзвичайно чутливо реагують на будь-які процеси та зміни у своїй повсякденній реальності. Завданням нового соціального оточення стає полегшення адаптації до нових умов життя, сприяння соціалізації та особистісному розвитку названої категорії дітей з сімей ВПО.

Зі свого боку приймаючі громади також опиняються перед новими для себе соціально-психологічними викликами, пов'язаними з інтеграцією цих дітей у нові соціальні, освітні та культурні контексти.

Мета дослідження полягає у визначенні найбільш поширених проблем інтеграції дітей ВПО, які мають особливі потреби, у нових територіальних громадах та окресленні шляхів їх розв'язання

Діти є тією демографічною групою, котра потребує особливого захисту. У низці міжнародних нормативно-правових актів (Конвенції ООН про права дитини, Женевських конвенцій і протоколах до них, а також у Декларації прав дитини) задекларовані основні права дітей, що мають дотримуватися у будь-якій державі: право на життя, на освіту, охорону здоров'я, право на захист від насильства та експлуатації, право на сім'ю, право участі в культурному житті, право на відпочинок та дозвілля, право на свободу думки та вираження, право на захист від дискримінації, право на ім'я та громадянство, право на інформацію, право на соціальну допомогу та захист, право на особисту недоторканність. Особливо важливим серед цих прав є право на захист у разі війни та збройного конфлікту [1].

Науковці визначають місцеву (приймаючу) громаду через «...сукупність взаємодій між людьми, які об'єднані спільними соціокультурними, економічними та іншими аспектами життя, а також спільним проживанням на певній географічній території, що знаходиться під управлінням одного органу влади. Крім того, громада формується через взаємодію людей, що виявляється у відносинах, зв'язках, організаціях та структурах, які охоплюють соціально-економічні, культурно-комунікативні, морально-психологічні, політико-державні та громадські аспекти» [2, с. 28].

Територіальна громада, в яку перемістилися сім'ї вимушених переселенців, стає приймаючою громадою для новоприбулих, свого роду суб'єктом інтеграції для своїх нових членів.

Нині інтеграційні ресурси нової – приймаючої – територіальної громади стосовно особливих дітей з сімей ВПО часто виявляються обмеженими: брак соціокультурних можливостей для самореалізації дитини (скажімо, в рідному місті дитина займалася сценічним танцем контемпорарі, а на новому місці проживання студій такого танцю немає взагалі, і дитина не може продовжувати розвиватися в цьому напрямку), відсутність реабілітаційної установи відповідного напрямку, обмежені можливості місцевого інклюзивно-ресурсного центру (які не дозволяють отримувати специфічні медичні та реабілітаційні послуги залежно від нозології дитини), продовження дистанційного навчання в рідній школі,

котра працює винятково в режимі онлайн, і відмова відвідувати місцеві заклади освіти, що можуть стати новим середовищем комфортного живого спілкування й побудови дружніх стосунків у нових колективах; низький рівень етичного сприйняття новоприбулих сімей серед місцевого населення через деякі культурні та етнічні відмінності (характерне для західноукраїнських територіальних громад, які стали приймаючими для ВПО зі східних регіонів України), що уповільнює формування позитивного ставлення до дітей вимушених переселенців як серед однолітків, так і серед дорослих (зокрема педагогів). Усе це в сукупності створює ситуацію, коли для дорослих осіб з числа ВПО в нових громадах виявляється більше ресурсів і сприятливих умов для адаптації та інтеграції, аніж для дітей, зокрема для дітей з особливими потребами.

Величезне адаптаційне й соціалізаційне значення для особливої дитини має організація дозвілля для дітей та підлітків із сімей ВПО, що дозволяє зменшити рівень стресу та сприяє інтеграції в нове соціальне середовище. Але часто у нових територіальних громадах діти вимушених переселенців переживають певну соціальну ізоляцію саме через відсутність інклюзивно-орієнтованого дозвілля: екскурсій новими містами для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, з порушеннями зору й слуху, неможливість долучитися до інклюзивних спортивних заходів через відсутність досвіду їх проведення як такого та багато іншого.

Соціальна інтеграція дітей ВПО з особливими потребами у нових територіальних громадах стає наразі не просто метою соціальної політики держави, а й важливим фактором української національної стабільності, безпеки та розвитку. Успішна адаптація дитини з сім'ї вимушених переселенців сприяє зміцненню єдності в суспільстві, знижує соціальну напругу, будує новий тип соціальної комунікації між переміщеними особами та місцевими громадами. Розв'язання проблеми соціальної інтеграції дитини з особливими потребами в нову територіальну громаду потребує системного підходу, соціально-психологічної та реабілітаційно-культурної підтримки та активної залученості усіх державних інституцій – закладів освіти, органів місцевого самоврядування, соціальних служб та громадських організацій, медичних установ і реабілітаційних та інклюзивно-ресурсних центрів, що можуть створювати й реалізовувати програми підтримки та супроводу особливої дитини, яка пережила травмуючий досвід.

Розв'язання проблем інтеграції дітей ВПО, які мають особливі потреби, до приймаючих громад є актуальним і важливим для забезпечення їхньої успішної адаптації та соціалізації, розвитку особистісного потенціалу, подолання наслідків психофізіологічних і психологічних порушень, стресу, виниклого внаслідок трагічних подій, спричинених війною, і це вимагає системного підходу та координації зусиль на рівні держави, місцевої громади та громадських організацій.

Список використаних джерел

1. Галіахметов І. А. Змістова характеристика прав внутрішньо переміщених осіб та хост-територіальних громад. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2022. №11. С. 63–68.
2. Попок А. А., Дяченко А. В. Приймаюча громада як суб'єкт інтеграції внутрішньо переміщених осіб. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, 2020. № 2. С. 21–30.